

УДК 304.2(477)

Бзунько Галина Богданівна

*кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Бзунько Галина Богдановна

*кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа*

Vzunko Halyna

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of Social Sciences
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Петруня-Пилявська Наталія Анатоліївна

*кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Петруня-Пилявская Наталья Анатольевна

*кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа*

Petrunia-Pilyavska Nataliia

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of Social Sciences
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Білоус Ліна Василівна

*кандидат політичних наук, доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Билоус Лина Васильевна

*кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа*

Bilous Lina

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of Social Sciences
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

DOI: 10.25313/2520-2057-2022-10-8250

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1867–1914 РР.)

СОЗДАНИЕ СИСТЕМЫ УЧРЕЖДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ (1867–1914 ГГ.)

CREATION OF A SYSTEM OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN EASTERN GALICIA (1867–1914)

Анотація. Стаття присвячена аналізу політики австрійського уряду у сфері вищої освіти в Східній Галичині у 1867–1914 рр. та визначенню питань, що потребують глибокого дослідження, з урахуванням:

- політики австрійського уряду в сфері вищої освіти в Галичині;
- необхідністю всебічного аналізу та наукового узагальнення історичного досвіду урядів Австро-Угорщини щодо реформування вищої освіти досліджуваному регіоні;

- критичного осмислення уроків минулого;
- ініціювання розробки не достатньо вивченої теми, виявлення, систематизації джерел, виявлення основних закономірностей і результатів політики Австро-Угорщини в Східній Галичині.

Ключові слова: академічна освіта, Львівський університет, Технічна академія, рільнича та лісова школи, Міністерство освіти і віросповідання.

Summary. The article is devoted to the analysis of the policy of the Austrian government in the field of higher education in Eastern Galicia in 1867–1914 and the determination of issues that require in-depth research, taking into account:

- policies of the Austrian government in the field of higher education in Galicia;
- the need for a comprehensive analysis and scientific generalization of the historical experience of the governments of Austria-Hungary regarding the reform of higher education in the studied region;
- critical understanding of the lessons of the past;
- initiation of the development of an insufficiently studied topic, Identification, systematization of sources, identification of the main patterns and results of Austro-Hungarian politics in Eastern Galicia.

Key words: academic education, Lviv University, Technical Academy, agricultural and forestry schools, Ministry of Education and Religions.

Постановка проблеми. Звернення до вивчення даної проблеми обумовлено недостатнім рівнем розвитку наукових досліджень різних аспектів освітньої політики австрійського уряду зазначеного періоду, необхідністю переосмислення нашого минулого, висвітлення його на основі нових методологічних підходів. Поява нових спеціальних наукових досліджень може допомогти всебічно та об'єктивно висвітлити соціальні, суспільно-політичні та національно-культурні процеси в Галичині і на Буковині в другій половині XIX — на початку XX ст., ініціювати розробку актуальної і не достатньо вивченої теми, виявити, систематизувати низку джерел, висунути та обґрунтувати концептуальні підходи для інтерпретації основних закономірностей та результатів освітньої політики Габсбургів загалом та в Галичині і на Буковині зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підвалини для наукового опрацювання зазначеної проблеми було закладено історико-краєзнавчими розвідками таких дослідників кін. XIX – поч. XX ст. як О. Барвінського, Б. Барвінського, С. Буди, Т. Вінковського, М. Грушевського, С. Дністрянського та К. Левицького. Вони, як безпосередні учасники та очевидці тогочасного політичного і культурного життя, дають змогу проаналізувати українсько-польські стосунки в царині освіти і шкільництва у даному регіоні. Написані з використанням широкого кола джерел (які сьогодні безповоротно втрачені), ці праці стали фактично єдиним першоджерелом вивчення імперської політики Габсбургів і крайових місцевих влад щодо створення та функціонування закладів вищої освіти у Галичині.

В 50-х рр. XX ст. вивченням різних аспектів розвитку освіти на Галичині займалися Л. Баїк, Н. Дідух, А. Кондратюк, Б. Мітюров, В. Кульчицький, В. Осичинський та інші. Вони проаналізували політику Австро-Угорської влади, визначили її антиукраїнський характер, становище

навчальних закладів, еволюції педагогічної думки та ін. Не дивлячись на ідеологічну залежність та цензурованість радянської історіографії історики значно активізували вивчення проблеми, в їх роботах зібраний цінний фактичний матеріал, зроблені важливі висновки і узагальнення.

Об'єктивні дослідження процесу розвитку освіти на західноукраїнських землях в XX ст. здійснено вченими української діаспори. Цінні документи, наукові положення та концепції містять праці Г. Васьковича, В. Вериги, І. Лисяка-Рудницького, І. Нагаєвського, Н. Полонської-Василенко, О. Субтельного та інших. В той же час для робіт істориків діаспори характерна відірваність від джерельної бази.

Значних результатів у вивченні окремих аспектів, що прямо чи опосередковано стосуються теми дослідження, досягнуто вченими України за останні роки. Серед праць сучасних істориків найвагомішим внеском у наукову розробку окресленої проблематики є дослідження В. Благого, Я. Грицака, В. Качмара, М. Кугутяка, І. Курляка, І. Монолатія, О. Реєнта, В. Стинської, Ф. Стебля. В них об'єктивно досліджено питання розвитку вищої освіти основних етнічних спільнот Галичини, насамперед галицьких українців та Львівського університету зокрема. І. Черчович досліджує гендерні аспекти освіти в Галичині, боротьба жінок за право здобувати освіту і працювати за спеціальністю.

Але попри певну зацікавленість дослідників окремими напрямками освітньої політики Габсбургів, соціальні, суспільно-політичні та національно-культурні процеси у Галичині крізь призму вищої освіти досі залишається поза колом їх наукових інтересів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення цієї проблеми зумовлена насамперед необхідністю зваженого та об'єктивного дослідження історії політики урядів

Австро-Угорщини у сфері вищої освіти в зазначеному регіоні в 1867–1914 рр., а також тим, що названа проблема ще не стала предметом спеціального дослідження у вітчизняній та зарубіжній історіографії.

Історія міжкультурних контактів та етнополітичної політики Габсбургів стосовно народів Дунайської монархії останнім часом — одна з найбільш розроблених українськими вченими тем. У реалізації національної політики важливу роль відігравали заклади вищої освіти у Галичині. Вони сформувались саме у цей період і значною мірою набули свого статусу завдяки політиці центрального віденського уряду, характеру міжетнічних стосунків, головним чином українців із поляками, інтелектуальному і економічному потенціалу, що дозволило протистояти зовнішнім впливам та реалізовувати українцям власні національні прагнення.

Для пізнання того, чим, насправді була вища освіта для галицьких українців, яким чином вона була інтегрована у більш широку сферу класифікації національних культур Австро-Угорщини, і нарешті, якими були її значення й наслідки, автори вважають необхідним враховувати як вже усталені історіографічні традиції, так і відповідні кількісні та якісні показники сучасних досліджень.

Зрозуміло, що полікультурний характер розвитку системи шкільництва в Галичині у 1867–1914 рр. визначали суспільно-політичні (активізація національного життя всіх етнічних спільностей, законодавча і державна політика Австро-Угорщини щодо регіону стосовно забезпечення нормативно-правової бази системи шкільництва) та економічні (поступальний розвиток ринкових відносин, модернізація виробництва, зміни у суспільному устрою) передумови.

Нормативно-правова основа системи вищого шкільництва Галичини визначалась офіційним законодавством, в підвалини якого були покладені демократичні принципи організації вищої освіти для представників різних етнічних спільнот монархії. Водночас у Галичині діяло й крайове законодавство, яке переважно надавало законам формального характеру [19, с. 84].

Реформи 1860–1880-х рр. значною мірою торкнулися системи освіти, діяльності академічних установ. Згідно з законами 1867 р. відбувся перехід на польську та «руську» мови викладання в середніх і народних школах та організаційний статут крайової шкільної ради. Польська мова стала обов'язковою у всіх школах краю, а українська мова в населених пунктах де переважало «руське населення». У 1869 р. розпорядженням Галицького намісництва адміністрація краю перейшла на діловодство польською мовою, а з 1871 р. — такий самий перехід здійснив Львівський університет [18, с. 116]. Такі зміни українські та й радянські

науковці оцінювали раніше суто негативно. Ми ж звертаємо увагу на кілька принципових моментів:

По-перше, частка українців Галичини, що розуміли чи знали польську мову, на той час була значно більшою, ніж тих, хто володів німецькою мовою. Тобто, навіть формально, вища освіта ставала більш доступною і зрозумілою для українців.

По-друге, перехід на польську мову викладання був хорошим прикладом для наслідування українською інтелігенцією Галичини, адже виглядав як вагомий здобуток польської нації на шляху до власного державотворення. Можливо саме такі зміни помітно активізували культурно-просвітню роботу представників українського духовенства, вчителів, громадсько-політичних діячів. Завдяки польському прецеденту для них ставали очевидними можливості поступу у сфері національної освіти.

По-третє, завдяки реформам вищої освіти 1860–1880-х рр. відбувалася певна демократизація академічних установ. До викладання було допущено певну кількість ліберально налаштованих викладачів, що лояльно ставилися до українських студентів. Звичайно польсько-українські взаємини в системі освіти були далекими від ідеальних, але зберігалася можливість їхнього коригування, нормалізації.

У Львівському університеті діяла спеціальна комісія, обрана сеймом у 1869 р. для налагодження українсько-польських відносин. Вона мала визначити доцільність створення українських кафедр. І хоча більшість членів комісії не погодилися на створення українських кафедр на філософському та правничому факультетах, принциповим є сам факт, що таку проблематику порушували, а частина членів комісії готова була до діалогу і компромісу з українською громадськістю. Сам досвід роботи комісії було згодом використано під час «нової ери» 1890–1894 рр. Зрештою було збережено за українськими викладачами кафедру теології та кафедру української мови [17, с. 83–100].

Львівський університет у 1867 р. мав філософський, теологічний, правничий факультети та студії медично-хірургічні. Він підпорядковувався загальним правилам, прийнятим у 1850 р. Міністерством освіти і віросповідання. Це, з одного боку, надавало перевагу німецькомовним абітурієнтам, з іншої — утруднювало вступ до університету представникам інших націй, в тому числі українцям. Формально, кожний, хто закінчив гімназію, мав право вступити до університету на будь-який факультет. Прийом проводили без вступних іспитів на підставі свідоцтва про середню освіту. Проте насправді вступити і вчитися було нелегко. Висока плата за навчання, відсутність державних стипендій і житла було значною перешкодою для дітей-вихідців із незаможних родин [22, с. 22–27]. Серед студентів був високий

рівень плінності. Багато з них розпочинали навчання, але згодом були змушені його залишити через погане матеріальне становище. Це стосується не лише української молоді, але й польської, єврейської тощо [27, с. 14].

Помітним кроком до демократизації академічної освіти стало розпорядження імператора Австро-Угорщини від 27 квітня 1879 р. про надання сенату Львівського університету права самостійно проводити кадрову, навчальну і мовну політику [10, с. 45]. Однак, на нашу думку, про справжню університетську автономію тут не йшлося, адже навчальний заклад не був самокупним і залежав фінансово від уряду Цислейтанії та від бюджетних рішень Галицького сейму. І саме це, очевидно, впливало на багато кадрових і навчальних питань.

Реформи системи вищої освіти активізували українську громадськість Галичини. Вперше питання про українське урядування і відкриття українських кафедр публічно поставило загальноакадемічне віче у Коломиї 15 вересня 1880 р., а через два роки, 7 серпня 1882 р., там само, це було чітко задекларовано на черговому загальноакадемічному вічі за участю 130 студентів вищих шкіл Галичини [14, с. 13–14].

На нашу думку, проблема розвитку українських кафедр у Львівському університеті, і створення української системи вищої освіти лежало у політичній площині. Невирішеність цього питання швидше була зумовлена відсутністю серед українських політиків осіб, здатних охопити цю проблему, знайти способи її подолання. Це засвідчили події пов'язані із «ною ерою» польсько-українських відносин. Так, поряд із створенням кафедри української історії в 1894 р. зростала кількість інших українських кафедр у Львівському університеті. До 1914 р. українці мали тут сім кафедр, на філософському факультеті — кафедру загальної та української історії, української мови та літератури, слов'янської мови, на правничому — цивільного права, кримінального права і процесу; на богословському — пастирського богослов'я і педагогіки, катехитики і методики [15, с. 11–24]. У цей самий період відкрито ще п'ять доцентур — географії, слов'янської літератури, історії Австрії, цивільного процесу та церковного права, а також запроваджено лекції з української мови на філософському факультеті для поляків, викладання латинською мовою екзегезу Старого завіту і східних мов і екзегезу Нового завіту на богословському відділі.

Потрібно зауважити, що, як свідчать джерела, австрійська влада, попри її показне нейтральне ставлення до українського та польського населення, реально сприяла втіленню в життя польських вимог. Таке сприяння не було результатом симпатії монархії до польської ідеї, а скоріше результатом вимог більше організованих польських кіл

та політичної квоності українського політичного проводу. Якщо між польськими та українськими колами була негласна угода проти німецького впливу, то у взаєминах між собою українці явно поступалися полякам.

Вищу освіту могли здобувати майже виключно випускники гімназій. Україномовних гімназій напередодні початку Першої світової війни налічувалося лише п'ять (у 1867 р. відкрито таку гімназію у Львові, у 1887 р. — у Перемишлі, у 1892 р. — в Коломиї, у 1898 р. — у Тернополі, у 1905 р. — у Станіславові), а польськомовних — 110 (96 гуманітарних і 14 реальних). Вартість навчання за рік у гімназіях могла складати від 24 до 50 крон. Вартість навчання в Львівському університеті за рік складала в середньому 120 крон (найдешевше на теологічному факультеті і найдорожче на медичному). Перездача екзаменів була платною і коштувала 60 крон. Хоча оплата за навчання здійснювалася частинами — для багатьох мешканців регіону вона була непосильною. Для порівняння близько 80% українців Галичини не мали навіть власної корови, що коштувала 60–80 крон. Чи не тому серед українського населення тривалий час зберігався досить високий рівень неписьменності. Кількість же українців — учнів гімназій велася переважно на сотні, але не на тисячі. Схожа ситуація була з представниками інших національностей.

Загальна консервативність, реакційність керівництва Австро-Угорщини, поряд із проявами національної дискримінації (наприклад євреї могли вступати в університети лише отримавши освіту у німецькомовних гімназіях) суттєво погіршували можливості незаможних прошарків українського населення Галичини. Тому не дивно, що абсолютна більшість українських учнів гімназій та студентів академічних установ були дітьми греко-католицьких священиків (понад 90%).

Схожа ситуація була і в інших академічних установах краю. Важливе місце у структурі вищого шкільництва Галичини посідала медична наука. Слухачі Львівського університету 9–10 березня 1889 р на своїх зборах поставили питання про відновлення медичного факультету [1, арк. 6]. Однак, як свідчать документи, державні інституції зволікали з розглядом цього питання [4, арк. 3]. Потребу відкриття окремого факультету обґрунтував проф. Г. Кадий, який 8 вересня 1891 р. звернувся до галицького намісника. Крайовий віділ опрацював відповідні кошториси для побудови навчальних приміщень, а цей план був затверджений і Галицьким сеймом [5, арк. 14, 21]. Спеціальним рескриптом від 27 жовтня 1891 р. Міністерство освіти і віросповідань у Відні було визначено вимоги уряду щодо будівництва закладу (зокрема відділи описової анатомії і судової медицини), його матеріальне забезпечення і відповідні технічні параметри [5, арк. 47; 4, арк. 89].

Для функціонування структурного підрозділу університету уряд дозволив відкрити кафедри — описової анатомії, фізіології, гістології і ембріології, лікарської хімії; патології та загальної терапії, фармакології і фармакогнозії; патологічної анатомії; судової медицини та гігієни; клініки — гінекологічну та очних захворювань тощо [4, арк. 15]. Рішення про створення медичного факультету уряд схвалив наприкінці жовтня 1893 р., але дозвіл на будівництво відповідних приміщень було отримано лише в грудні 1893 р. [4, арк. 89]. З нагоди відкриття медичного факультету наріжний камінь у фундамент будинку анатомічного корпусу 9 вересня 1894 р. заклав імператор Франц-Йосиф I.

Австрійська влада поводитися вкрай консервативно. Вона повільно реагувала навіть на потреби створення вищих технічних і спеціалізованих навчальних закладів. Так, відкриття медичного факультету у Львівському університеті загострило питання про розвиток ветеринарної медицини [1, арк. 6–7]. Галицький сейм ще 9 жовтня 1869 р. прийняв рішення про відкриття звичайної ветеринарної школи разом із школою підготовки фахівців із підковування коней [4, арк. 51, 54]. Перипетії з відкриттям нового навчального закладу продовжувалися майже 11 років. Вища ветеринарна школа була відкрита у Львові лише після прийняття австрійським урядом 27 грудня 1880 р. відповідного рішення, але рівень її був низьким і надалі її викладачі вели наполегливо боротьбу за розширення статусу установи [7, арк. 70].

Лише за розпорядженням Міністерства освіти і віросповідання від 27 березня 1897 р. № 6658 було створено Львівську ветеринарну академію [8, арк. 1]. Її статус порівняно з іншими профільними навчальними закладами залишався невисоким. І його підвищення відбувалося вкрай повільно: 5 вересня 1908 р. розпорядженням Міністерства освіти і віросповідання Львівській ветеринарній академії було надано право захисту докторських дисертацій по всіх кафедрах. Та при цьому вона ще не прирівнювалась до рівня класичних або галузевих університетів. Причиною було те, що ректора призначав імператор, а не обирала професорська колегія академії. Новий імператорський указ був виданий 23 серпня 1909 р., згідно з яким ректора обирала колегія професорів терміном на два роки. Першим обраним ректором був професор Ю. Шпільман [9, арк. 2–4].

Тривалим був і процес створення технічної академії у Львові. Створення у Відні Реально-торговельної академії спричинилося до відкриття у містах головних і нормальних шкіл (чотирикласне навчання), в яких готували молодь до технічних наук. Це поклало початок поширенню технічного шкільництва в Галичині. Саме на його основі у Львові було створено Технічну та Торговельну академії. Їхній рівень викладання, дисципліни,

котрі в них викладалися, юридичні права не задовольняли населення регіону. Львівська Технічна академія суттєво поступалася Варшавському політехнічному інституту. Це впадало в очі насамперед польським викладачам, що мали досвід роботи в обох навчальних закладах. Лише з отриманням Галичиною автономії у 1867 р. створив передумови для модернізації Технічної академії. Саме Галицький сейм у 1866–1869 рр. прийняв низку принципових рішень зі створення у Львові Технічної академії. Особливо доклався до цього Петруський О.І., який очолював відповідну комісію.

Крайовий виділ представив два проекти на сеймову сесію, що відбулась у 1869 р. Сеймова комісія постановила створити в Галичині два рівноцінні заклади: у Львові головну технічну школу з відділами інженерії, механіки, хімії та курсами лісництва і торгівлі, а в Кракові технічну академію з відділами архітектури, механіки, гірництва та гутництва. Комісія розробила також статут для цих навчальних закладів, що складався з восьми пунктів і 66 параграфів. Крайовий сейм без змін затвердив ці статuti. Крім того, на сесії було вирішено у Львівській політехніці залишити тільки курс лісництва, мотивуючи це тим, що в Дублянах функціонує рільнича школа. Проте Міністерство освіти і віросповідання не погодилося на ухвалу сейму і не представило її до цісарської санкції.

Реорганізація Технічної академії розпочалась лише з імператорського розпорядження від 4 жовтня 1870 р., на підставі якого було створено три звичайні кафедри: нарисної геометрії, механіки і теорії машин, будівництва доріг та залізниць. 18 січня 1871 р. імператор розпорядився створити ще три звичайні кафедри будівництва і архітектури, геодезії, хімічної технології [10, арк. 27]. Тоді ж Академія здобула право закладу вищої освіти, який очолював ректор, котрого обирала колегія професорів і затверджувало Міністерством освіти і віросповідання [10, арк. 31]. Керівництво Академії прирівнювалось до інших керівництв інших технічних академій монархії. Першим ректором було обрано д-ра Ф. Стжелецького [10, арк. 15]. Реорганізація Академії тривала ще кілька років. Технічна академія розширювала свій штат викладачів, збільшувала кількість кафедр, лабораторій, навчальних корпусів.

Постановою від 8 жовтня 1877 р. цісарсько-королівська Технічна академія дістала назву цісарсько-королівської Вищої технічної школи. Вищу школу за пропозицією колегії було названо у перекладі «Політехнічна школа» [11, арк. 3].

Діяльність Львівської торгової академії тривалий час була пов'язана із Технічною академією і двокласною торговою школою, що існувала в її структурі. З 1867 р. викладачі цього закладу, як і інших академічних установ Галичини, вели

активну боротьбу за його модернізацію і реорганізацію. Вони готували нові програми навчання, розробляли кошториси для Міністерства освіти та віросповідань, неодноразово здійснювали поїздки до Відня для вирішення цих питань. Лобіювали їх у Галицькому сеймі та Крайовому відділі [13, с. 70]. Лише у 1889 р. Міністерство освіти і віросповідання дозволило створити у Технічній академії кафедру політекономії з викладанням торговельного та вексельного права, а також погодилося на створення вищого навчального самостійного закладу для підготовки спеціалістів у сфері торгівлі [13, с. 72]. Та до кінця XIX ст. торговельний навчальний заклад входив до структури Технічної академії, що звичайно негативно впливало на підготовку комерційних, банківських та інших фахівців із середовища корінного населення.

Лише 8 вересня 1899 р. за рескриптом імператора у Львові створювалася Вища торговельна школа з правами торговельної академії [13, с. 73–74]. Міністерство освіти і віросповідання мало намір врегулювати навчальні плани всіх торговельних академій Австрії. З цього приводу було скликано науковців галицьких вищих торговельних закладів щодо змін навчального плану. У лютому 1914 р. для вирішення цього питання відбулася спільна конференція львівських і краківських науковців у приміщенні торговельної академії. На підставі рескрипту Крайової шкільної ради від 26 лютого 1914 р. було вирішено ввести нові однакові зміни в навчальні плани обох торговельних академій [14, с. 88]. Ці зміни були внесені вже після Першої світової війни.

Фактично з приватної ініціативи Л. Сапіги та А. Голуховського розпочалося створення в Галичині сільськогосподарської академічної установи. Саме вони доклали значних зусиль для створення Галицьким господарським товариством у Дублянах сільськогосподарської школи у 1855 р., а також для її модернізації у 1868 р. [15, с. 11]. Але загалом статус цієї школи суттєво поступався університетам. Лише у 1877 р. школа перейшла під управління й фінансування Крайового відділу, а в наступному році — отримала статус Вищої рільничої школи. У той час було введено й нові умови прийому, розширено план навчання і впроваджено нові екзамени.

Якісно новий етап в історії цього закладу настав 2 липня 1901 р. коли Галицький сейм прийняв ухвалу про надання Дублянській вищій школі статусу Рільничої академії. Маршал сейму А. Потоцький повідомив про це цісарсько-королівське намісництво в Галичині і просив звернутися з відповідною петицією до Міністерства сільського господарства у Відні. Такого листа намісництво підготувало і надіслало до Відня 26 жовтня, а 20 листопада 1901 р. міністр дав згоду на присвоєння школі статусу рільничої

академії. Відповідно змінювались загальні навчальні та дисциплінарні положення.

Вже згадане Галицьке господарське товариство було також ініціатором створення закладу вищої освіти, котрий би спеціалізувався на лісотехнічній справі. Той факт, що Міністерство сільського господарства у 1867–1870 рр. очолював граф А. Потоцький, близький знайомий Л. Сапіги та А. Голуховського, також сприятливо позначився на процесі становлення лісівничої освіти. Галицькому господарському товариству було виділено кредити на відкриття у 1871 р. приватних лісівничих курсів у Технічній академії, де навчання було організоване за всіма принципами і вимогами вищої школи [27, с. 7]. Однорічні курси діяли до липня 1874 р. Високий рівень викладання дозволяв сподіватись, що незабаром на основі курсів удасться організувати окремий факультет у Технічній школі, але навіть під час її реорганізації у політехнічну академію цього зробити не вдалося.

Галицьке господарське товариство знову звернулося до крайового сейму і Міністерства освіти з пропозицією заснувати окрему школу, як відділ політехнічної академії, однак міністерство й на цей раз відповіло відмовою, мотивуючи її організацією вищих лісівничих студій у Відні та існуванням академії у Марієнбрунні. Натомість було запропоновано відкрити середню школу, на кошти Крайового відділу, і субвенцій віденської влади. Куратором школи Крайовий відділ призначив відомого мецената, засновника природничого музею у Львові В. Дідушицького [21, с. 12].

10 січня 1874 р. Галицький сейм прийняв ухвалу про відкриття крайової школи лісового господарства та її розміщення у Львові. Вже 24 жовтня 1874 р. на університетській площі відбулись урочистості з нагоди визначної події початку діяльності першого на східних теренах Галичини лісівничого навчального закладу. Він перебував під постійним контролем з боку влади, слухачам було заборонено вступати до різноманітних громадських та партійних організацій. У 1905–1906 рр. крайова лісова школа двічі закривалася у зв'язку з революційними подіями. Лише у 1908 р. на основі ухвали сейму від 19 листопада школі було надано статус вищої і зрівняно у правах до закладів вищої освіти.

Проте студенти порушували дисциплінарні правила, беручи участь у різних товариствах, мітингах та антиурядових виступах. Свідченням цього є лист крайового маршала Тарнавського галицькому наміснику К. Бадені про притягнення до судової відповідальності студентів лісової школи, які брали участь в антиурядових мітингах. У листі маршал Тарнавський доповідав, що звертався до дирекцій сільськогосподарської школи в Дублянах і дирекції лісової школи у Львові, щоб вони притягли до судової відповідальності

своїх студентів. Директор лісової школи заявляв, що у мітингах дійсно брали участь кілька його студентів, і одного з них обрали у виконавчий комітет молоді [1, арк. 51].

Архівні документи свідчать, що вчені та громадськість Львова неодноразово звертались до австрійської і місцевої влади з проханням відкрити лісову академію на базі лісової школи. Хоча, як уже згадано, у 1908 р. школі було надано статус вищої, однак вона і надалі не була прирівняною до Віденської академії. Багаторазові відозви і звернення Галицького лісового товариства, викладачів школи, не знаходили підтримки в уряді.

19 січня 1912 р. професори закладів вищої освіти Львова Гальбона, Шайнога, Старшина, ректор університету Л. Фінкель та делегати від молодіжної організації подали маршалку Галицького сейму С. Бадені меморандум «Про утворення лісової академії у краї». У ньому, зокрема, зазначалося: «У приватних галицьких лісах, які охоплюють 1 175 314 га, є 1 700 працівників, що не мають фахової освіти. Якщо порівняти кількість молодих людей, які навчаються лісівничої науки у нас і в Чехії чи Моравії, то побачимо, що у нас студіює 764 учні у рільничій і лісовій школах, а в Моравії і Чехії відповідно 1 576 і 3 500 осіб» [27, с. 3].

Граф С. Бадені прихильно поставився до пропозиції делегації, і обіцяв підтримку. Однак Перша світова війна завадила здійсненню цього плану. Тільки у 1919 р замість лісової школи було відкрито лісове відділення Львівської політехніки [27, с. 3].

І все ж Крайова школа лісового господарства відіграла велику роль у підготовці працівників

лісового господарства і їхніх помічників. Про те, що навчання тут проходило на високому рівні, свідчить великий наплив молоді не тільки з Галичини, але й з Болгарії, Сербії, польських губерній Росії, зі Словаччини та Чехії [28, с. 11].

Коротко узагальнюючи викладений матеріал, необхідно додати, що з огляду на системоформувальну роль вищої освіти у функціонуванні держави, створення закладів вищої освіти Галичини та формування системи академічної освіти (як класичних, так і галузевих) у 1867–1914 рр. доцільно розглядати як певну систему, яка є особливим поєднанням територіальної організації влади та регіонального розподілу національної і політичної активності населення.

Вивчення освітньої діяльності закладів вищої освіти Галичини в 1867–1914 рр. підтверджує притаманну їм тенденцію до постійного вдосконалення навчальних програм, наповнення змісту дисциплін сучасними досягненнями науки і техніки. Проблеми зі створенням закладів вищої освіти Галичини, їхню модернізацією були насамперед викликані позицією австрійської влади. Натомість, помилкою було б розглядати їхній розвиток виключно крізь призму польсько-українських відносин. Створення ж системи вищої освіти в Галичині в останній третині XIX – на початку XX ст. потрібно вважати здобутком, результатом наполегливої роботи багатьох галицьких політиків, чиновників, викладачів, переважно польської національності, що часто десятиліттями домагалися поступок Відня. Успішними результатами цих напрацювань могли скористатися не лише поляки, але й українці, представники інших національностей краю.

Література

1. Листування з Міністерством внутрішніх справ, віросповідання і освіти, дирекцією поліції у Львові про розслідування справ учнів, обвинувачених в участі в студентських демонстраціях. 1899–1900 рр. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 4. Спр. 4376-Р-679. Арк. 6.
2. Листування з ректорами Технічної академії у Львові та Технічного інституту у Кракові про навчально-організаційні справи. 1875 р. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 51-а. Спр. 338. Арк. 3.
3. «Сокил» в селі Конюхи. 1907–1912 рр. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 25, Спр. 1276. Арк. 14, 21.
4. Протоколи, звіти, листування та інші документи про організацію медичного факультету при Львівському університеті. 1891 р. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 51-а. Спр. 644. Арк. 95.
5. Матеріали про призначення і підвищення платні, виплати відряджень та ін. викладачів, службовців Львівського університету. 1864 р. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 51-а. Спр. 230. Арк. 46.
6. Листування з ректорами Технічної академії у Львові та Технічного інституту у Кракові про навчально-організаційні справи. 1875 р. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 51-а. Спр. 338. Арк. 15, 89.
7. Справа про організацію ветеринарної школи в місті Львові. 1875–1880 рр. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 4. Спр. 4381. Арк. 51, 54, 70.
8. Справа про організацію ветеринарної школи у місті Львові. 1881–1882 рр. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 4. Спр. 4382. Арк. 1.
9. Статут Політехнічної школи у Львові. 1897 р. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп. 51-а. Спр. 817. Арк. 2–4.

10. Матеріали про проект будівництва приміщення Технічної академії у Львові. 1868–1871 рр. (Центр. держ. архів України, м. Львів). Ф. 146. Оп 66. Спр. 873. Арк. 27, 31, 15.
11. Програма вечора, присвяченого початку навчального року у Львівській Технічній академії та списки присутніх на ньому вчителів. 1877 р. (Центр. держ. архів України, м. Львів.). Ф. 178. Оп. 4. Спр. 8. Арк. 3.
12. Dnistrianskyj S. Eine selbstige ruthenische Universitdt in Lemberg / Dnistrianskyj S. Wien, 1907. 45 s.
13. Osme sprawozdanie dyrekcyi c.k. Akademii handlowej we Lwowi. Lwyw, 1907. S. 72, 73–74.
14. Pawlowski A. Panstwowa szkola handlowa we Lwowi / A. Pawlowski // Sprawozdanie dyrekcyi c k Panstwowej wyzszej szkoly handlowej we Lwowi 1899/1900. Lwyw, 1901. 88 s.
15. Rocznik Akademii rolniczej w Dublanach za rok 1903/04. Lwyw, 1904. 11 s.
16. Буцко М. Державний університет «Львівська політехніка» 1844–1994 рр. / М. Буцко, В. Кипаренко. Львів, 1994. С. 13–14.
17. Васькович Г. Український Вільний Університет. Передісторія створення УВУ, його осяги й нові завдання / Г. Васькович // Науковий збірник Українського Вільного Університету. Том 15. Ювілейне видання з приводу 70-ліття УВУ. Мюнхен: Український Вільний Університет, 1992. С. 15.
18. Герасимович І., Терлецький О. Шкільництво в Галичині в другій пол. XIX і на поч. XX ст. / І. Герасимович., О. Терлецький // Енциклопедія українознавства. Зшиток 12. Мюнхен. Нью-Йорк: Молоде життя, 1949. С. 929.
19. Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки: тягар історії / І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе: В 2-х т. К. Основи, 1994. Т. 1. С. 83–110.
20. Монолатій І. Видавець Яків Оренштайн і проблема міжнародних відносин у Галичині / І. Монолатій. Коломия Вік, 2003. 64 с.
21. Павлюк С. Український державний лісотехнічний університет / С. Павлюк. Львів УДЛІУ, 1995. 84 с.
22. Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації / С. Пахолків. Львів ЛА «Піраміда», 2014. 84 с.
23. Петрів Р. Реалізація національної ідеї українців Східної Галичини в розвитку українського шкільництва (1772–1916) / Р. Петрів // Бойківщина науковий збірник Том 1. Дрогобич Науково-культурологічне товариство «Бойківщина», 2002. С. 152–159.
24. Стинська В. Боротьба за університет у Львові на початку XX століття / Вікторія Стинська // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія педагогіки. Тернопіль, 2001. № 8. С. 22–27.
25. Ступарик Б. М. Національна школа витоки, становлення. Навчально-метод посібник / Б. М. Ступарик. К.: ІЗМН, 1998. 55 с.
26. Ступарик Б. М. Національна школа витоки, становлення. Навчально-метод посібник / Б. М. Ступарик. К.: ІЗМН, 1998. 68 с.
27. Третяк Ю. До історії лісівничої науки і освіти / Ю. Третяк. Львів, 1958. 7 с.
28. Токарський Ю. Дубляни: історія аграрних студій (1856–1946 рр.) / Ю. Токарський. Львів, 1996. 11 с.
29. Шологон Л. І. Українські педагогічні товариства Галичини та Буковини 80-х рр. XIX — початку XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Л. І. Шологон. Чернівці, 2003. 14 с.
30. Ювілейне видання з приводу 70-ліття УВУ. Мюнхен: Український Вільний Університет, 1992. С. 15.